

Sotsiaaldemokraadid

Toimetulek on julgeolek!

Tiit Maran:
vaja on uut
tiigrihüpet
ökoloogilises
kirjaoskuses

lk 3

Jüri Ross:
ettevõtlik
Eesti on
rahva
heaolu
alus

lk 3

Daisy Lappard / Naisteleht

Marina Kaljurand:

Ukraina sõdib enda
ja meie eest

RISTSÕNA
TAGAKÜLJEL

Toimetulek on julgeolek!

Lauri Läänemets
Sotsiaaldemokraatide esimees

Prempoolse majanduspoliitika nähtamatu käsi on ebavõrdsuse sivistamisega tekitanud kaotajate-võitjate ühiskonna, kus „kaotajad“ ihalevad tugevat autoritaarset kätt, mis piiraks kõigi vabadusi ja õigusi. Reformierakond ei saa olla vastus EKRE-le, sest EKRE on Reformierakonna poliitika tagajärg.

Sotsiaaldemokraadid seisavad selle eest, et Euroopa kiireim hinnatõus ei hävitaks Eesti perede toimetulekut ega laastaks kohalikke ettevõtteid. Kui on tõusnud hinnad, peavad tõusma ka sissetulekud – palgad, pensionid, lastetoetused.

Nii on moraalselt õige Eesti inimeste suhtes, kes on kolm aastakümnet panustanud ühiskonna ülesehitamisse ja kelle peab säilima lootus paremale homsele. Sest ilmajäetuse tunne ja lootusetus murendab usku oma riiki ja annab äärmuslastele ettekäände lõhkuda demokraatiat ning kärpida inimeste põhiõigusi ja vabadusi.

Vaid igatühe õiglase kohtlemine ja kindlustunne tuleviku ees tagab ühiskonna ühtsuse ja sisemise tugevuse, mis on Eesti riigi ja rahva ühe aegade kestmise garantii. Meie inimeste toimetulek on ka meie riigi julgeolek!

Sotsiaaldemokraadid on rahva kindlustunde tagamisel alati olnud suunanäitajad. Ka praeguses valitsuses oleme saavutanud õpetajate, kultuuritöötajate ning päästjate ja politseinike ajaloolised palgatõusud. Samuti tagasime, et juba juulikuust saab iga eakas endale vajaduse korral võimaldada hooldekodukoha pensioni eest. Kuid saame teha veel palju enamat, et taastada Eesti inimeste usaldus oma riigi vastu ning vähendada ebavõrdsust ja lõhesid meie ühiskonnas. Sest vaid ühtne rahvas on tugev rahvas.

Ukrainas toimuv meenutab, kui habras on iseseisvus, rahu ja demokraatia. See rahvas võitleb ennastalgavalt oma riigi eest, sest sellel riigil on pakkuda palju enam kui agressori diktatuuril. Ukrainat vaadates mõistame, et riigi julgeolek pole pelgalt relvad ja laskemoon, vaid inimeste kaitsetahe. Inimesed seisavad oma riigi eest, kui nad usuvad selle väärtustesse ning teavad, et riik on nende jaoks alati olemas. Toimetulek on julgeolek!

Marina Kaljurand: Ukraina sõdib enda ja meie eest

Meid ootavad ees keerulised ajad nii rahvusvaheliselt kui ka kodumaal. Keegi ei oska ennustada, kui kaua kestab sõda Ukrainas või kui palju tuleb järgmisel sügisel maksta toasoojuse ja toidu eest. Sellisel ajal ei tohi katsetada ega asjatult riskida.

Riigikogusse tuleb valida need, kes on ennast tõestanud ja kelles saab olla kindel. Valida tuleb need, kes seisavad Eesti julgeoleku ja turvalisuse eest, keda kuulatakse ja kellega arvestatakse rahvusvaheliselt.

Venemaa ründas mullu Kiievit meie jaoks väga sümbolisel päeval – 24. veebruaril, vabariigi aastapäeval. Missugused on sinu lähemad kokkupuuted Venemaa agressiooniga Ukrainas?

Venemaa ründas relvaga Ukrainat, aga moraalselt Eestit, Euroopat, kogu maailma. Pärast Venemaa rünnakut ei ole maailm enam sama.

2022. aasta aprillis külastasin Euroopa Parlamendi delegatsiooni koosseisus Ukrainat. Tegime seda Ukraina kolleegide kutsel, külastasime Ukraina parlamenti ja näitasime sellega tugevat toetust ning solidaarsust ukrainalastele. Need olid väga emotsionaalsed kohtumised.

Veelgi enam läksid mulle südamesse kohtumised Butšas ja Irpinis. Käisime surmvaiksetes linnades, kus tänavatel oli hukkunute veri ja maha põletatud Vene sõjamasinad. Käisime kiriku aias, kuhu Vene okupandid olid matnud sajad mõrvatud tsiviilisi ning mis oli Vene sõjaväelaste inimsusevastaste kuritegude tunnistajaks. Need olid väga raskest tunnid. Üks asi on näha hukkunute fotosid meedias ja hoopis midagi muud on rääkida inimestega, kes olid kuritegude tunnistajateks. Inimesed tulid meie juurde, et rääkida oma lugusid. Need lugusid ei saanud kuulata pisarateta, sellised hetked ei unune iial.

Tulin Ukrainast tagasi veelgi kindlama veendumusega, et ukrainalased sõdivad meie kõigi eest, et Ukraina sõjast ei tohi väsida ja vähim, mida saab teha, on aidata Ukrainat ja ukrainlasi kõigiti. Ma olen uhke, et Eesti riik on üks suuremaid Ukraina abistajaid. Veelgi enam olen uhke meie inimeste üle, kes on avanud Ukraina põgenikele ka oma südamed. Vaatamata EKRE katsetele lõhestada meie ühiskonda ja Kremli jutupunktide korrutamisele. Olen uhke ka selle üle, et Euroopa Liit on püsinud ühtsena nii Ukraina toetamisel kui ka sanktsioonide kehtestamisel Venemaale. Teen kõik endast oleneva, et Euroopa Liidu toetus ukrainalastele jätkuks kuni Ukraina võiduni ning kuritegeliku Putini režiimi vastutusele võtmiseni.

Sinu Facebooki lehel on üleval igakuised netiarutelud erinevatel teemadel. Viimasel aastal on enamik neist Ukraina sõjast ja mõned neist on venekeelsed. Miks sa teed neid?

Olen tõesti enam kui kahe aasta jooksul juhtinud netiarutelusid teemadel, millel on Euroopa ja Eesti mõõde ning mis mõjutavad igaüht meist. Alustasin netiaruteludega COVID-pandeemia ajal ning jätkasin, kuna inimesed soovisid seda. Mul on väga hea meel, et neid arutelusid vaatab iga kord paariküm-

446

Marina Kaljurand
Euroopa
Parlamendi liige

CV

Marina Kaljurand
Olnud Eesti Vabariigi suursaadik Iisraelis, Kasahstanis, Venemaal, USA-s, Kanadas ja Mehhikos. 2015–2016 Eesti Vabariigi välisminister. Alates 2019 on Euroopa Parlamendi saadik. ÜRO peasekretäri nõustava relvastuskontrolli piiramise nõukoja liige ning Punase Risti nõukoja liige. Juhib Aspeni rahvusvahelist kübergruppi. Peres on täiskasvanud tütar ja poeg, kolm lapselast ning kaks koera: krants Rocky ja šoti terjer Lennu. Veedab suved Hiiumaal, armastab merd, pikki jalutuskäike, lugemist ja kõige rohkem aega koos perega. Naiskodukaitse Hiiumaa jaoskonna liige alates 2017.

ment tuhat inimest. Järelkult pakuavad teemad ja esinejad huvi. Viimasel aastal on valdavaks teemaks olnud sõda Ukrainas. Paaril korral olen teinud venekeelseid arutelusid.

Olen venelane, minu emakeel on vene keel ja mulle läheb väga korda, mida arvavad Eestis elavad venelased sõjast Ukrainas, Putini kuritegelikust režiimist ning Ukraina abistamisest. Mulle teeb muret, et Eesti venelaste seas on ikka veel (ja mitte vähe) neid, kes usuvad Kremli propagandat ja õigustavad Putinit. Olen kutsunud esinema inimesi, kes räägivad oma isiklikust kogemusest. Usun, et nende lugudega saab murda Kremli propagandat mõnevõrragi. Olen rahul, kui pärast arutelu kasvõi mõned inimest muudavad oma arvamust, sest nendele järgnevad järgmised. Räägitakse ju, et ka liblika tiivaloök võib muuta maailma.

Jüri Ross
Ettevõtja, hästi tuntud Büroomaailma / AS-i Infotark asutaja ja juhatuse esimees, üks omaaegseid Rahvarinde liikumise aktiviste. Olnud kuus aastat Jõelähtme golfiklubi president.

448
Jüri Ross
Büroomaailma
juht

Ettevõtjana seisan Eesti inimeste hea elujärje eest!

Kandideerima ajendab mind soov panustada ühiskonna arengusse. Et Eesti inimene saaks olla uhke oma riigi üle ning minna hommikul rõõmuga tööle ja õhtul rõõmuga koju.

Praguses äärmiselt keerulises olukorras, kus Eesti inimesed tegelevad iga päev oma elujärje hoidmisega ning pistavad rinda hinnatõusuga, on riigi juhtimise vaja kaasata rohkem ettevõtjate taustaga inimesi. Kasutades oma äriarvutuse kogemusi ja teadmisi, soovin panustada õiglase tööasu ja tulumaksu süsteemi loomisesse.

Minu jaoks on valimiste peamine teema meie inimeste elujärg. Meid on järjest räsitud erinevad kriisid, mistõttu soovin pakkuda lahendusi, kuidas saaksid meie inimesed endes oludes paremini hakkama. Üks osa sellest on äraelamist ja normaalset toimetulekut võimaldavad palgad.

Toimetulek on julgeolek kõige otsemas mõttes. Eesti perede toimetulekuga on otseselt seotud veel üks mulle südamelehedane lahendamist vajav probleem, milleks on alkoholi liigtarbimine. See põhjustab perekondade vaesumist, lagunemist ja laste sündide arvu kahanemist. Lisaks on alkohol süüdi paljudes traagilistes liiklusõnnetustes, uppumistes, tule- ja muudes surmajuhtumites. Peame ühiskonnas rohkem teadvustama alkoholi negatiivset mõju, pöörates eriti suurt tähelepanu teavitustööle noorte hulgas.

Sattusin eraarise esmakordselt aastal 1989 väikeettevõttes Kompuuter, mis tegeles Juku kooliarvutite paigaldamise ja remondiga. Juku arvutite tootmise lõpetamise järel tuli leida uus tee ja see õnnestus koostöös Soome partneritega, kes tootsid nüüdisaegseid arvuteid ja lisaks pakkusid oma klientidele kontoritarbeid. Sellest tutvusest aastal 1992, mis toimus haridusministeeriumis, algas minu koolitehnik ärimehiks.

Lisaks Büroomaailma juhtimisele osalen aktiivselt ka Eesti Kaupmeeste Liidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Eesti Tööandjate Keskkliidu tegevuses. Olen esinenud pereäri ja ärifirma tegevuse loengu-

geolek kõige otsemas mõttes.

Eesti perede toimetulekuga on otseselt seotud veel üks mulle südamelehedane lahendamist vajav probleem, milleks on alkoholi liigtarbimine. See põhjustab perekondade vaesumist, lagunemist ja laste sündide arvu kahanemist. Lisaks on alkohol süüdi paljudes traagilistes liiklusõnnetustes, uppumistes, tule- ja muudes surmajuhtumites. Peame ühiskonnas rohkem teadvustama alkoholi negatiivset mõju, pöörates eriti suurt tähelepanu teavitustööle noorte hulgas.

Sattusin eraarise esmakordselt aastal 1989 väikeettevõttes Kompuuter, mis tegeles Juku kooliarvutite paigaldamise ja remondiga. Juku arvutite tootmise lõpetamise järel tuli leida uus tee ja see õnnestus koostöös Soome partneritega, kes tootsid nüüdisaegseid arvuteid ja lisaks pakkusid oma klientidele kontoritarbeid. Sellest tutvusest aastal 1992, mis toimus haridusministeeriumis, algas minu koolitehnik ärimehiks.

Lisaks Büroomaailma juhtimisele osalen aktiivselt ka Eesti Kaupmeeste Liidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Eesti Tööandjate Keskkliidu tegevuses. Olen esinenud pereäri ja ärifirma tegevuse loengu-

sele osalen aktiivselt ka Eesti Kaupmeeste Liidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Eesti Tööandjate Keskkliidu tegevuses. Olen esinenud pereäri ja ärifirma tegevuse loengu-

tega EBS-s, TTÜ-s ja mitmes gümnaasiumis. AS Infotark on seisnud Tiigrihüppe algatuses juures ja panustanud koolinoorte äriõppesse Junior Achievementi kaudu.

Olen end füüsilises vormis hoidnud golfi mängimisega, see on meie pere ühine hobi. Olen 16 korda läbinud Tartu maratoni. Terves kehas on ka vaim virge ja terve! Vabal ajal armastan oma Jõelähtme kodusid nautida.

CV

Jüri Ross
Sündinud 1953. aastal Siberis, lõpetanud TPI AJS eriala.

Tudengina tegutsenud EÜE-s. Abikaasa Margaritaga abiellus 1974. aastal. Neil on kaks last ja neli lapselast.

Ülikooli lõpetamise järel töötas Majandusmatemaatika Instituudis ja Plaanikomitee Instituudis noorem- ja vanemteadurina.

1988. aastal algatas Rahvarinde liikumise ekskavaatoritehases TALLEKS, kus töötas arvutuskeskuse juhatajana.

Büroomaailm sai asutatud aastal 1992.

Oleme suurte muutuste ajajärgus

Kümnend tagasi oli Eesti üks kliimaskeptilisemaid maid maailmas ning elukeskkonna alalhoidu puutuv leidis suuresti mitterõõmõistmist. Praegu on teisiti, elukeskkond on avalikus arvamuses järjest kesksel kohal. Vaevalt leidub kedagi, kes vähemalt alateadvuse sügavuses ei tunnetaks, et midagi on väga valesti.

Kui uskuda teadlaskonda ning nende tuhandeid uuritud, siis oleme oma tööstuslikuks biosfääri taluvõimepiirideni. Aga kui mitte uskuda teadlasi, siis ... keda veel?

Visandan vaid üksikud pintlitõmbed paljudest olulistest muutustest.

Esiteks, et jagu saada pinnapealsetest vastandumistest, on meist igaühel vaja õppida enam austama iseenast, oma kaaskondlasi, teisi eluvorme ja elukeskkonda.

Teiseks, majandusambitsioonidele tuleb sättida kaks piirajat. Alumiseks on inimeste toimetulek, ülemiseks elukeskkonna vajadused.

CV

Tiit Maran
Diplomeeritud keskkonnakaitsja, doktorikraad ökoloogias. Sellest on tõukunud pikaajaline teadustegevus ja õppetöö.

Tuntum saavutus on rahvusvaheliselt tunnustatud Euroopa naaritsa taastamise projekti edu. Edu üheks aluseks oli kohalike kaasamine.

Osalemine rahvusvahelises looduskaitstes.

Kuus aastat Tallinna loomaia direktorina ja olnud õppimine suhtlemises ja juhtimises.

Huvideks inimene ja loodus.

449
Pille Petersoo
Sotsioloogia
õppejõud

Toit, toimetulek ja julgeolek

Mul on rõõm näha, et Sotsiaaldemokraatliku Erakonna 2023. aasta valimisprogrammis on toidule väärilist tähelepanu pööratud.

Olen populaarse Nami-Nami retseptikogu asutaja, mitme kokaraamatu autor, ajakirja Kodu & Aed kõigitoimetaja. Kirja toiduga seotud teemad on mulle väga südamelehedased – olgu selleks meie toidupärandi uurimine, toidukultuuri edendamine, kodumaise toidu väärtustamine või toiduraiskamise vähendamine. Tahame kasutada rohkem kohalikku ja tervislikku toitu lasteaedades, koolides, hooldekodudes ja haiglates. Just lapsepõlves kujunevad välja meie tootumisharjumused ja tootumisepe-

tus on lasteaedades-koolides väga vajalik. SDE lubab koostada koolitoitu programmi, mis tõstab kohaliku toidu kättesaadavust haridusasutustes ning õpetab lastele toidu põllult lauale jõudmise teekonda.

Tervislik kohalik toit peab olema taskukohasem! Mullu kalline toidukorv 26%, mis oli kiireim toidule tehtavate kulutuste suurenemine viimase 30 aasta jooksul. Paljude Eesti inimeste toimetulek on tõsiselt löögi all.

Eesti toidujulgeolekule tuleb rohkem tähelepanu pöörata. Viimaste aastate kriisid on näidanud, et tarneahelad on kohati haprad ja me saame eelkõige loota isendadele. SDE valimisprogramm näeb ette vajaliku toetuse põllumajandusettevõtetele tagamaks kriisilukordades toidujulgeoleku. Oluline ja vajalik samm. Toimetulek on julgeolek, ka toiduvaldkonnas.

447
Tiit Maran
Ökoloogia
doktor

450
Triin
Toomesaar
Politoloog

Haridus on julgeolek

Iga euro haridusse – lasteaiast ülikoolini – on investeeringu pesmesse julgeolekusse.

Kui ma üle kümne aasta tagasi õpetajana alustasin, sain kätte alla 500 euro kuus. Kuigi missioonitunde najal maailma parandamine andis mulle palju, kasvatades mind kannatlikuks, järjekindlaks ja tundetargaks inimeseks, oli palganumber üks põhjus, miks ma täiskohaga õpetajatööst loobusin. Praeguseks on paljude õpetajate palk oluliselt tõusnud – ning see tõus peab jätkuma, jõudes kärmelt igale haridusastmele lasteaiast kõrg-

koolini, ka huvihariduseni välja.

Sest n-õ kõva julgeoleku kõrval sõltub just haridusest meie riigi jätkusuutlikkus, inimeste ja kultuuri püsijäämine. See, millised on tulevaste täiskasvanute väärtused ja oskused, lojaalsus riigile ja siinsetele elanikele, teadlikkus demokraatlikest protsessidest ning ühiskonnas osalemise aktiivsus...

Õpetajate ja tugispetsialistide puuduse peatamiseks, siinsete kogukondade loomimiseks ning koosõpiva kooli kujundamiseks, turvalise ja kiusuvaba koolikeskkonnani jõudmiseks, aga ka kõrghariduse kättesaadavana hoidmiseks vajame haridustöötajaid. Nii praegusi kui tulevase professionaale!

Inimese väärikus on tema kalleim vara

1. juulist hakkab kehtima hooldusreform, mis on sotsiaaldemokraatide eestvedamisel seaduseks saanud.

Hoolduskodureformi sisu seisneb lühidalt selles, et hooldekodu koha katteks läheb suurem osa pensionist ning puudu jääva osa katseb riik ja omavalitsus. Seni on pidanud puuduva osa rahastama lähedased.

Olulisem selle reformi juures on kvaliteetne koduhooldusteenus, mis võimaldab inimesel abi saada olemata vanusest oma kodus.

Koduhooldusteenus on praegugi kättesaadav kõigile, kuid teenuse tase üle Eesti erinev. Haigestume igas vanuses ja ebaeeldiv on jääda oma lähedastele koormaks. Haigus ja saamatus tekivad peres varem või hiljem pinged. Süü- ja häbitunne võib olla nii abistajal kui ka abisaajal.

Abistaja tunneb, et ta ei jaks ega jõua, ning abisaaja, et ta on lähedastele koormaks. Hooldusreform puudutab iga peret varem või hiljem. Kindlasti kulgeb mõne õnneseene elu ilma kõrvalist abi vajamata, kuid jõudu annab teadmine ja turvatunne, et vajaduse korral on abi käeulatuses.

Lapse sünniga perre sujub kõik

märkamatault ja loomulikku rada pidi: tuti ja märkamise imikueas, lasteaiakoht, kool ja huvialaringid. Oleme harjunud, et kohalik omavalitsus tagab kooli- ja lasteaiakoht. Nii nagu lasteaiakoht, peaks olema korraldatud koduhooldus ja hooldekodu.

Toimetulek sõltub päris mitmest asjaolust: kas suudan endaga hakkama saada vaimselt, füüsiliselt, materiaalselt ja millisel skaalal ma seda ise hindan, millised on minu nõudmised iseenda suhtes. Keegi teine ei saa hinnata meie heaolu peale meie endi.

Olen töötanud üle 20 aasta sotsiaalvaldkonnas, asutuse juhina, korraldanud kõiki sotsiaalteenuseid, mida inimesed eri vanuses vajavad. Teen, et mure vanavanemate pärast jõuab ka lasteaele. Pere on tervik ja kõik pereliikmed on väärtuslikud, olenemata vanusest või tervislikust seisundist.

Pere toimetulek on kõige otsesemas mõttes riigi ja rahva julgeolek. Inimese väärikus peab säilima igas olukorras!

Kriisist tunded riiki

Elanikkonnakaitse ja kriisideks valmisolek on laiapidise riigikaitse lahutamatu osad.

Kahjuks oleme siiani oma riiki arendanud kui äriettevõtet ja väga vähe tähelepanu pööranud võimalikele ohtudele. Katastroofide lahendamisel toetume paljus ohinapõhisele, nii nagu riigikaitse puhul on kõik, millele ressursse ei jagu, jäetud vabatahtlikele kaitsejõududele.

Sõda Ukrainas on näidanud taas, et konfliktide puhul saab kõige rohkem kannatada elanikkond. Riigi ülesanne on kaitsta oma kodanikke ja neid ette valmistada võimalikeks kriisideks, nii kasvab rahva enesekindlus ning usk oma riiki.

Meil tuleb tõsta kodanike teadlikkust ja kriisialast haritust. Tuleb luua vastav inforuum ja tuua oma kodaniku sinna.

Koos tõmbekeskustega tuleb luua ka kohad, kus inimesed saaksid ennast füüsiliselt kaitsta välisvaenlase poolt ähvardava ohu vastu või loodusjõudude eest. Riiklikult tähtsate ehitusobjektide ehitamise lähtetingimused peavad sisaldama selliste turvapaikade loomise. Varjendid ja turvapaigad peavad olema tähistatud ning kodanikele teada.

451
Aivar Jaesk
Kolonel reservis

Oluline on ka strateegiliste varude olemasolu. Riigil peavad olema varud, et kriisi puhkedes oleks võimalik pakkuda inimestele puhast vett, toitu, peavarju. Meie põllumajandus peab olema võimeline oma rahvast ära toitma ja neid varusid vajadust mööda uuendama.

Riiklikud põhitõed nagu arstiabi, hädaabi, omavalitsemine ja kord peavad olema tagatud ka kriiside ajal ning selle järgi üles ehitatud meditsiini, päästeameti, politsei ja valitsuse struktuurid.

452
Henri Kaselo
SDE Harjumaa piirkonna juht

Teeme haldusreformi teise tehte ära

Kauaoodatud haldusreform 2017. aastal, millega jäi senise 213 omavalitsusüksuse asemele alles 79, on kindlasti suur samm edasi, et tagada kohaliku tasandi juhtimise kvaliteedi tõus ning vähendada kurnavat dubleerimist omavalitsuste vahel, kus kõik soovisid nt suurt koolumaja ja spordihoonet, kuigi vahemaad olid väikesed.

Paraku jäi haldusreform siiski poolikuks ning lahendamata jäi näiteks pealinn eristaatuse küsimus. Arvestades Tallinna suurust (445 000 elaniku, 30% Eesti ja u 74% Harjumaa elanikkonnast), valg-

linnastumist ning Statistikaameti prognoosi, mille kohaselt elab 2045. aastal pool Eesti elanikkonnast Tallinnas ja Harjumaa, oleks pealinnaseaduse kõrval mõistlik luua ka Tallinna regiooni ehk maakond. Paljudes riikides nagu Soome, Rootsi, Slovakkia, Läti ja Belgia on pealinnaregioonid olemas ning nende kogemused näitavad, et seetõttu on märksa lihtsam planeerida transpordi- ja teedevõrku, vee- ja jäätmehaldust, rohekoridore, koolivõrku jpm.

Tallinna kui pealinna maakonda võiks kuuluda ennekõike lähivallad (Rae, Viimsi, Harku, Saku, Kiili, Raasiku, Jõelähtme ja Saue põhjaosa, valla endistes piirides) ning Maardu linn. Selles pindalalt Hiiumaast suuremas regioonis (1457,54 km²) elaks üle 560 000 elaniku. Omavalitsused võiksid oma tegutsemist jätkata sarnaselt praeguste Tallinna linnaosadega, omades siiski suuremat autonoomiat.

Väärt elu linnas ja maal

Nüüdisaegsed esmas- tasandi teenused, tasuta töökohad ja vaba aja veetmise võimalused peavad olema kättesaadavad igas Eesti paigas.

Linnas on teenused, kultuuri- sündmused, töö-, lasteai- ja koolikohad inimestele lähemal ja valik suurem. Maal seevastu väärtustatakse puhast ja kaunist looduskeskkonda. Tänapäevased ühendused ja targad digiteenused jõuavad aina enam ka maapiirkondadesse ning väiksemate keskuste elu käib ajaga kaasas. Väärt elukeskkonna eest nii linnas kui maal tahavad sotsiaaldemokraadid seista ka järgmises Riigikogu koosseisus.

Selleks tahame riiklike investeeringute abil luua maapiirkondadesse uusi tasuta töökohti ja arendada nõudepõhist transporti. Riigi ja oma-

valitsuste koostöös tuleb tagada, et igas piirkonnas oleks juurdepääs kvaliteetsele tervishoiule ja sotsiaalhoolekandele. Haridus, kultuur ja vaba aja veetmise võimalused peaksid olema kättesaadavad ka kodu lähedal.

Riik ja omavalitsus saab teha palju teenuste kättesaadavuse heaks, kuid kogukonna panevad elama ja hingama sealsed inimesed. Kui tundub, et kodukohas on mõni tegevus puudu, siis saad ehk ise lahenduste leidmisele kaasa aidata. Tahate endale linnas ise kurke ja tomateid kasvatada, aga kus seda teha? Koondage sotsiaalmeedia kaudu mõttekaaslast ja uurige, kas linnavalitsusel on kohata kogukonnaia rajamiseks! Tahaksid kellegagi koos käsitööd või mälumängu teha, aga pole, kus ja kellega? Uuri naabrite huvi ja küsi kohalikust rahvamajast vaba ruumi! Elkelge on inimesed need, kes loovad väärt elu nii linnas kui maal.

Sinu kandidaadid

 446 Marina Kaljurand Euroopa Parlamendi liige	 447 Tiit Maran Ökoloogia doktor	 448 Jüri Ross Büroomaailma juht	 449 Pille Petersoo Sotsioloogia õppejõud	 450 Triin Toomesaar Politoloog	 451 Aivar Jaesk Kolonel reservis
 452 Henri Kaselo SDE Harjumaa piirkonna juht	 453 Anneli Pärilin Lääne-Harju Kultuurikeskuse juht	 454 Eve Kislov Jurist	 455 Hardi Volmer Laulja, kunstnik ja filmitegija		
 456 Raigo Münter Ettevõtja	 457 Ott Valdma Märjamaa arendusosakonna juhataja	 458 Vladislav Veližanin Publitsist	 459 Egle Pullerits-Heinsar Keelenaine		
 460 Hestia Rindla Kultuuriministri nõunik	 461 Jari Pärigma Eesti viipekeele õpetaja	 462 Margit Väikmeri Sotsiaaltöö spetsialist	 463 Tanel Talve Maaelu edendaja		

Magala staatusest välja!

Harju- ja Raplamaa on heade arengueeldustega kant, kus on mõnus elada: siin jätkub ruumi ja loodust, pealinn on käeulatuses ja saame tekitada uusi töökohti.

Kuid ka siin ei edene asjad iseenesest. Ambitsioonitus ja passivsus võivad meid kergesti viia Tallinna magamistoa staatusesse. Oma huvide edukaks elluviimiseks peame koos välja töötama selgema arengupoliitika ja seda rakendama.

Harju-Raplamaa suund tuleks võtta paljukeskuselise regiooni loomisele. Peame edasi arendama väljakujunenud tõmbekeskusi ja enam tähelepanu pöörama äärealadele. Ka minu kodukoht Muuga on kolme omavalitsuse ääreala. Lahendamata on väikesaarte elanike probleemid. Senisest suuremat tähelepanu tuleb

454
Eve Kislov
Jurist

pöörata kohalike ettevõtjate ja kogukondade julgustamisele ja koostööle. Meie elanikest paljudel on läinud hästi, kuid edaspidi hakkab meil minema veel paremini, kui koos need ja teised probleemid lahendada. Tõstke meie kohaliku eneseteadlikkust – Harju ja Rapla patriotismi!

Sinu hääl otsustab!

Riigikogu valimiste päev on 5. märtsil 2023. aastal, kui kella 9–20 on avatud kõik valimisjaoskonnad ning toimub ka kodus hääletamine. Valimispaevale saab hääletada ainult oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades. Leia endale valimisjaoskond: www.valimised.ee

E-hääletamine algab 27. veebruaril kell 9 ja kestab 4. märtsi kella 20-ni. Hääletada saab ööpäev läbi aadressil www.valimised.ee. E-hääletamiseks vajad kehtivat ID-kaarti või mobiil-ID-d. NB! Smart-ID-ga hääletada ei saa.

Eelhääletus toimub 27. veebruarist kuni 2. märtsini, kui igas vallas ja linnas on avatud vähemalt üks valimisjaoskond, kus saavad hääletada ka valljad, kelle elukoht on mõnes muus valimisringkonnas. Hääletamine algab iga päev kell 12 ja lõpeb kell 20.

Eelhääletus kõrgis valimisjaoskonnades toimub 3.–4. märtsil kella 12–20, kui saab hääletada oma elukohajärgse valimisringkonna valimisjaoskonnades.

Tule kindlasti valima ja vali südamega!

453
Anneli Pärilin
Lääne-Harju
Kultuurikeskuse
juht

455

Hardi Volmer
Lauja, kunstnik
ja filmitegija

Osa loovinimeste lootustest

Paljude samalaadsete seas on üks mõttetult kaua vindunud ja sestap piinlik üleriikline teema. Vabakutselise loovinimeste tervisekindlustus nimelt.

Ilseesest on tegemist pseudo-probleemiga, sest paljude valdkondade loojad, näiteks kirjanikud, graafikud, maalijad, kujurid, heliloojad on vabakutselised *a priori*. Enamikul neist ei ole ega saagi olla kindlat katusorganisatsiooni galerii või kirjastuse näol. Samas mitte kõik loojad ei ole vabakutselised ja pealegi ei ole siin ju tegemist pidevate väljamaksetega.

Iga vähegi normaalne inimene, saati veel looja, püüab ju loomuldas-

sa oma tervist hoida, selmet riigilt pidevaid tõvetoetusi välja petta.

Katteallikatest rääkides võiks meenutada, et näiteks võimalus rahastada kultuuri- ja spordiehitisi Kultuurkapitali raha – ehk hasartmängumaksu ning alkoholi- ja tubakaaktsiisi – abil lisati KULKA seadusse alles selle sajandi n-õ rasvastel aegadel.

Algselt oli kõnealune institutsioon ellu kutsunud just loomeinimeste toetuseks ja mitte hoonete püstitamiseks! Juba 1919. aastal koostati kirjanike eestvedamisel, kirjanike, kunstnike ja teadlaste toetamiseaduse eelnõu. Selle järgi loojad ei ole vabakutselised ja pealegi ei ole siin ju tegemist pidevate väljamaksetega.

Tugev Eesti algab tugevast perest

Olen ettevõtja, kinnisvarahaldur, kaitseliitlane, Maardu Eesti kooli ja lasteaia hoolekogu esimees, ürituste korraldaja ning kolme lapse isa.

Igapäevaselt puutun kokku ja suhtlen eri tüüpi peredega ning kaitseliidus koolitan vabatahtlikke kaitseliitlasi. Riigikogu valimistel seisab laste ja perede toimetuleku eest, sest toimetulek on julgeolek.

Inimeste sissetulek peab kasvama, et perede toimetulek ja heaolu suureneks ning väheneks sotsiaaltoetuste vajadus. Endaga toimetuleval perel, kes tunneb ennast väärtustatu

ning hoituna, on ka suurem motivatsioon riiki kaitsma.

Perede toimetulek sõltub ka tugiteenustest. Väimise tervise esmaabi ja ennetustööd saavad suures osas mõjutada professionaalsed tugispetsialistid nii koolis, lasteaia kui ka KOVis. Spetsialistid, kes näeks peresüsteemi tervikuna, mõistaks peresuhteid ja nende omavahelisi seoseid ning oleks perele toeks. Suuremat tuge vajavad ükski kasvatavad vanemad ning lahus vanemad.

Ühe ja kahe lapsega pered vajavad võrdsemaid tingimusi. Me saame toetada kõiki peresid, luues kvaliteetseid teenuseid. Näiteks tasuta alusharidus.

Paljud pered on suurte valikutega ees, sest linnas on tasuv töö ja elukoht, aga laps vajab vaikset ja rahulikku keskkonda. Sellega peab arvestama ja hoidma ning kaitsma maapiirkondade väikesi kooli. Lisaks tagama, et erinevad pedagoogilised suunad oleks kättesaadavamad ja tasuta.

Huviharidus on saanud mitu lööki järjest. Koroonaga ajal ei tohtinud kokku saada ja nüüd üritavad vanemad laste huvihariduse pealt raha säästa. Lapse arengu mitmekülgsuse toetamiseks peab olema üks huviring riigi poolt tasuta.

Haldusreformist on möödunud viis aastat. Mis on muutunud?

Olin ühineva Kõue vallavanem, kui 2013. aastal ühineti Kose vallaga.

Suureneva võimekuse all pidas toonane regionaalhalduse minister silmas finantsvõimekust, mida näitas eelarvestrateegia tulude ja kulude vahe protsendina. Toona oli see küll teistpidi – investimisvõimekus oli väiksemal Kõuel oluliselt parem. Ka Raplamaa valdade ühinemine 2017. aastal ei toonud rikkust juurde – 2017. aastal ühinenutel oli suurem ühinemistoetus neljaks aastaks mõningane leevendus, kuid see raha on nüüdseks otsas.

Haldusreformi juhtisid ilusad mõtted, kuid hindade kasv paneb omavalitsusi tegema raskeid valikuid. Selleks, et omavalitsused saaksid täita põhiseaduses jt seadustes sätestatud ülesandeid, peab Eesti riik suurendama regionaalpoliitika toel omavalitsuste rahastamist.

Sotsiaaldemokraatide eestvõttel on tehtud ära kaks olulist sammu. Neist esimene, laste huvihariduse ja -tegevuse toetus on suurendanud huvihariduse kättesaadavust madalama sissetulekuga peredele kohtades, kuhu omavalitsus poleks kunagi jõudnud.

Mida tähendab hea eesti keel?

Tihti olen kohanud ütlust, et me peame eesti keelt kaitsma ja säilitama.

Keelehooldekeskuse kunagise juhataja, ligi 20aastase kogemusega (keele)toimetaja ning eesti keele õpetajana tekitab see minus alati veidi nõutust, täpsustuse ja vastuvaidlemissoovi.

Esiteks sellepärast, et kui peame kaitsma, siis tähendab – keegi ründab eesti keelt. Olen nõus, et me peame kõik olema teadlikud keelekasutajad. Oskus valida õige keel (sõnavara, nn korralikkuse määr jne) keelekasutusolukorra järgi on vajalik ja hügieeni küsimus.

Olen nõus, et keelt tuleb hoida tarbetute võõrmõjude eest, aga kaitsmise asemel peame oma keelt lihtsalt igal pool kasutama. Igal pool tähendab

457

Ott Valdma
Märjamaa
arendusosakonna
juhataja

Teine, ürirelamute rajamise toetus võimaldas noortel spetsialistidel pöörduda tagasi kodukohta ning andis kohalikele ettevõtjatele vajaliku tööjõu ja kindluse investeringute tegemiseks. Ettevõttele on kohaliku tööjõu olemasolu eluoluline, kuid dogmadeks kinni oravapartei ei tunnista seda senini.

Ma usun ja loodan, et valija ei jää kinni rumalustesse, valides oravat või kaabut, vaid hääletab nende poolt, kes on suutnud midagi tema kodukoha heaks ka ära teha!

Keele-säuts

dab igal keeletasandil ja elualal lasteaiaast doktoritöödeni ja kokanduse tuumateaduseni. Nii lihtne ongi.

Ja märkamatuks oleme jõudnud säilitamise juurde. Miks ma selle vastu olen? Vastus on eelmises lõigus. Kui tahame säilitada, siis jama on selles, et keel ei ole nagu moos, vein või raamat, mida kindlates tingimustes hoida ja säilitada, vaid seda tuleb käigus hoida, arendada ja lasta sel ka muuttuda.

Keel ja keelehoole, keelekorraldus on nagu aed ja aednik. Meil on kõike vaja: korras peenraid (kirjakeel, ametkondlik suhtlus), sekka tilli- ja saialilleväili (tarbekeel oma vajalikkuses ja funktsionaalsuses), vahele ka lohakaid ja lopsakaid lille-põõsaseideid ja (argi- ja ilukirjanduskeel) ning muidugi võrtsiks veidi metsikumaid soppe (noorte- ja netikeel).

459

Egle
Pullerits-Heinsar
Keelenaime

458

Vladislav
Velizanin
Publitsist

Kolm õppetundi Euroopast

Minu huviala on avastada Euroopat, mis koos Eestiga moodustab maailma sotsiaalselt kõige paremini arenenud piirkonna.

Estil on võrreldes vanade EL-i riikidega oma tugevused, kuid paljud asjad on mul Lääne-Euroopas reisides põhjustanud lausa kultuurišoki ja olen küsinud endamis: „Miks meil ei saa niimoodi?“

Avalik teenistus terveks tööeluks

Hästi palgatud ja stabiilne töökoht on majanduskriisi tingimustes üks kindlamatest viisidest tagada pere toime-

tulek. Hispaanias näiteks muutub aina populaarsemaks avalik teenistus, kuhu ametnikke värvatakse sisseastumiseksamite põhjal. Valitaks osutunud saavad lisaks kindlale töökohtale õiguse pidada tööandjaga kollektiivläbirääkimisi, taotleda töökoha vahetust ning mõneks ajaks isegi proovida kätt erasektoris.

Eesti e-riik hakkab ajale jalgu jääma

Meie e-riiki peeti kunagi teerajajaks, kuid nüüd ei üllata see enam kedagi ei Lätis ega Prantsusmaal. E-valitsemise konkurentsivõime säilitamiseks peame keskenduma digiteenuste ja -turvalisuse edasarendamisele. Väga oluline on ligipääsetavus,

sest paljude jaoks jäävad e-riigi võlud siiani kaugeks. Ka idufirmadele toetava keskkonna tagamine aitaks e-riigi valdkonnas liidripositsioonile naasta.

Rong on kuningas

Eesti rongivõrk on võrreldes enamiku Lääne-Euroopa riikidega nagu Madalmaad ja Belgia palju vähem arenenud. Meil on piiratud arv liinadevahelisi raudteeteenuseid, mille tõttu puudub terviklik piirkondlike ja kohalike rongiteenuste võrgustik. On aeg investeerida Eesti raudteetaristusse, ehitada uusi liine ja soetada rohkem veeremid. Peaks suurendama rongide sagedust, arendama kiirronge.

Milleks tasuta, aga kehv teenus?

EKI Sõnaveeb kirjeldab meid, et puudega isikutel on tegevusvõimetus või piiratud võime sooritada tegevusi sellisena või selles ulatuses, mis võimaldaks ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel.

Vaatame reaalselt olukorda. Õpetan eesti viipekeelt Sae riigigümnaasiumis, olen Tallinna Heleni Kooli õpetaja, kus valdavalt töötajad suudavad eesti viipekeeles suhelda ning olen projekti juht Eesti Viipekeele Seltsis. Olen juhtinud kaht suurt Euroopa tasandil projekti Euroopa Kurtide Noorte Liidu juures. Julgen väita, et ühiskonnamuudel on disainitud Harju koolitsemisele mehele. Naised, kväärid, puudega isikud, eakad, lapsed võivad kogeda piiratud. Piir algab Riigikogust.

Hiljuti algatati arutelu tänu Luxexpressi kohtuvaidlusele, et nad ei ole nõus puudega isikutele tasuta transporditeenust pakkuma. Mind üllatas, et vaieldi selle üle, kas peame tasuta teenust saama või mitte. Minu meeles peame pigem arutama, kas saame teenust samaväärselt nagu teised – sest transporditeenust on just disainitud Harju keskmisele – ja peame temaga võrdset tasu maksma? Kui lähen kinno ja filmil ei ole eesti-keelseid subtiitreid, ei saa ma filmi sisust lihtsalt aru!

SDE valimisprogrammis on püstitatud teema, et meil tuleb muuta füüsilise keskkonda disaini ja see disain arvestaks ka meiega. Minule ei ole probleem täissummaga tasu maksta, kui bussijuht valdab eesti

461

Jari Pärigma
Eesti viipekeele
õpetaja

viipekeelt ja tervitab enne bussisõitu algust eesti viipekeeles, ning julgen veenduda, et liikumispuudega isikul ei ole probleem tasu maksta, kui ta saab sama mugavalt bussi peale tulla. Pimedate liidu esimees Jakob Rosin on sama põhimõtet kirjeldanud oma sotsiaalmeediapostitustes.

Muidugi tuleb arvestada ka Eesti elatustasemega, aga siin tuleb eristada ühiskonnamuudeli disainist tingitud takistusi ja sissetuleku erisusi, viimase puhul tuleb mõelda muid lahendusi. Kõike ei saa ühte patta panna.

Meie sihte:

Sotsiaaldemokraatliku ilmavaate ja poliitika keskmes on inimene. Terve ja motiveeritud inimene on Eesti majandusedu ja ühiskondliku heaolu vedur. Iga inimene peab saama maksimaalselt kasutada oma võimeid ja tundma end väärtuslikuna.

1 Hoiaime inimeste väärikust.

Parim sotsiaalkaitse on kvaliteetsed hea-palgelised töökohad. Miinimumpalk peab jõudma kolme aastaga järk-järgult 1200 euroni.

See ei oleks midagi rohkemat kui soov, et Euroopa keskmiste hindadega riigis oleks Euroopas kokku lepitud alampalk – 50% keskmisest palgast. Ühtki töödandjat ei saa teha edukaks töötaja, kes rabeleb toimetulekuks mittel töökohal.

2 Suurendame tervishoiu rahastamist, perede toetusi ning pensioone.

Tagame igahelge õiguse arstiabi universaalse ravikindlustuse kaudu. Kanname hoolt, et omavalitsustel oleks koduteenuste arendamiseks ja erivajadustega inimeste toetamiseks rohkem raha.

3 Kodu on iga inimese põhiõigus.

Oma kodu pole lihtsalt elamispiind või

kinnisvaraturu objekt. Tagame igale noorele perele võimaluse oma kodu rajamiseks, arendades ürirelamute programmi ning ehitades üle Eesti 5000 uut korterit. Kaitseme inimesi kommunaalkulude ja üüriikulude suurte kõikumiste eest. Maksame toetust liiga kõrgete ja kõikumate energiahindade leevendamiseks ning muudame järk-järgult kogu elumufondi energiatõhusaks. Toome tagasi kodulaenude intressimaksete maksuvabastuse.

4 Harju- ja Raplamaa ei tohi olla ääremaa.

Kõikjal peab olema ühtviisi tagatud kodulähedane kooliharidus, ühistransport, sotsiaalkaitse, teedevõrk ja päästeenustuse abi.

5 Väärtustame haridust ja hoiame pärandkultuuri.

Haridus- ja kultuuritöötajate palgad peavad olema motiveerivad ning pärandkultuuriobjektid hoitud ja korras. Tasuta kõrgharidus

olgu kättesaadav kõigile soovijatele. Tagame õpetajate miinimumpalka, mis on vähemalt 130% eelneva aasta keskmisest palgast, ning hoiame teiste lastega tegelevate töötajate palgakasvu õpetajata palkadega samas tempos.

6 Soodustame ettevõtlust, mis loob tarku töökohti.

Eesti vajab ekspordisuutlikkusega ettevõtteid, kes keskenduvad väärtusahela tulusamale osale, mitte pelgalt allhangetele.

7 Toetame energiasäästu ja taastuvenergeetikat, et rohepöördest võidaksid nii inimesed kui loodus.

Edendame elamute soojustamist, samuti päikese- ja tuuleparkide ning merekütte rajamist, et suurendada meie energijulgeolekut ja vähendada kulusid.

8 Seisame konkurentsivõimelise põllumajanduse ja

toidujulgeoleku eest.

Taastame põllumajanduse turgtamiseks mõeldud lisamaksed Euroopa Liidu otsustuste maksimaalses ulatuses, et tagada meie põllumeeste konkurentsivõime ning tarbijatele lihtsate ja kodumaise toidu kättesaadavus.

9 Arendame edasi elanikkonnakaitsset.

Peame oluliseks pommivarjendite rajamist ning hädasireenide paigaldamist Harjumaal suuremates asumites. Hädaolukordadeks ja kriisideks valmistamiseks on vaja koostada ajakohased riskianalüüsid ning selged tegevusplaanid.

10 Toetame õiglast maksusüsteemi.

Tulumaks olgu astmeline: kes teenib rohkem, see panustab rohkem ka maksudena. Vastutasuks saame turvalisema ühiskonna, kus kedagi ei jäeta häta.

460

Hestia Rindla
Kultuuriministri
nõunik

Kogume emotsioone, mitte kilosid

Kultuuriministeeriumi tehtud õpilaste ja täiskasvanute uuringust selgus, et üle poole Eesti inimestest ei liigu piisavalt. Tervena elatud aastate pooldest oleme põhjamaadest ühed viimased.

Samuti näitas uuring, et need, kes rohkem liiguvad, on ka õnnelikumad. Seega on füüsilise aktiivsuse otseselt seotud meie vaimse tervisega ja sellega, kui kaua saame tervena elada.

Nüüd on Kultuuriministeerium koostöös EOK, Liikumisharrastuse Kompetentsikeskuse ja teiste organisatsioonidega algatanud liikumispöörde: aastaks 2030 peab vähemalt

kaks kolmandikku Eesti elanikest regulaarselt liikuma.

Nii ongi 2023. aasta kuulutatud liikumisaastaks, et tekitada ühiskonnas rohkem huvi liikumisharrastuse ja tervislikumate eluviiside vastu, suurendada regulaarse liikumisharrastusega tegelejate arvu Eestis. Liikumispöörde õnnestumise peame panustama kõik: iga üksikisik, perekond, organisatsioon, ministeeriumid ja valitsus. Seda igapäevategevuste, valikute ja otsuste kaudu rohkem teadlikult liikuda. Nii et kõnnime rohkem jalgsi, valime lifti asemel trepi, teeme kõnnikoosolekuid, käime lastega matkamas jne.

Kogume emotsioone, mitte kilosid :) Liikumine teeb terveks ja õnnelikuks!

#liikumispöörde #terveestieest
#liikumisaasta2023

Eesti maaelu aitab arendada EIT

E nagu töökindel elekter, I nagu kiire ja odav internet ning T nagu nutikas ühistransport.

Keskendun Riigikogus jätkuvalt just nendele kolmele teemale, sest olen nendes valdkondades ka tulemusi saavutanud ja tean – need on olulised lahendused, et inimesed oma kodudest linna ei peaks kolima ja maapiirkondadesse ka uusi elanikke tuleks.

Elekter – töökindel elektrivõrk maal ei tohiks aastal 2023 küll ulme olla. Suuremad investeeringud liinide töökindluse ja läbilaskevõime parandamiseks on hädavajalik ka rohepöörde jaoks – terve hulk olemasolevat tootmisvõimsust seisab ebapiisava liinivõrgu taga.

Internet – meie kuulsusrikka digiriigi elanikud on normaalse kvaliteedi ja hinnaga netiühenduse kättesaadavuse poolest Euroopa viimaste seas. Töökindla valguskaabli saaks tuua enamiku Eesti elanike kodude ja ettevõtetele.

Transport – olen osaline projektides Saaremaal ja Tartus, millega tõestasi me, et kui buss sõidab õigel ajal õiges

463

Tanel Talve
Maaelu
edendaja

se kohta ja ei pea enam tühelt mööda külasid kolistama, saab suure kulude kasvuta ühistranspordi vajaduspõhiseks muuta ka seal, kus siiani käis buss korra nädalas.

Eesti riigi olemasolu ja julgeoleku jaoks on hädavajalikud tugevad, endaga ise hakkama saavad ja õnnelikud inimesed, kelle heaolu ja konkurent-sivõime ei sõltu elukohast.

Pille kiluvõileivad

Nami-Nami perenaine **Pille Petersoo** soovib Eesti Vabariigi 105. aastapäeva puhul serveerida eestlaste armastatud kiluvõileibu hoopis põnevamal moel. Siin üks retsept, mis kirja pandud 1934. aasta toiduvalmistamise kursustel Lelles Raplamaal.

6 viilu leiba, praadimiseks võid
3 keedetud muna
toasooja pehmet võid
6 võrtsikilufileed

1 dl vahukoort või 30%
hapukoort
soola ja musta pipart, sinepit,
äädikat, suhkrut

Lõika rukkileivaviiludest ümmargused rattad, prae need võis mõlemalt poolt kergelt krõbedaks. Lõika keedetud munad risti pooleks. Uurista munakollane välja, hõõru läbi sõela. Sega munakollasele juurde toasoe või, maitsesta soola, pipra, sinepiga. Täida munapoolikud saadud seguga, siis asetage need praetud leivaketastele, lõikepind allpool. Sätige võrtsikilufileed munapoolikutele. Kaunistage suhru ja tilga äädikaga maitsestatud vahustatud koorega. Soovi korral kaunistage jõhvika ja maitserohelisega.

Ristsõna

Kõigi õige lahenduseni jõudnute vahel loosime välja **reisi kahele** Brüsselisse koos europarlamendi liikme **Marina Kaljuranna** külastamisega.

VÕIDA
REIS!

Vastused saatke
5. märtsiks e-postiga:
lahendus@sotsid.ee
või kirja teel:
Sotsiaaldemokraatlik
Erakond,
Toompuiestee 16,
Tallinn 10137

					TÄNU SOTSIALE VÕIMALIK - ... PENSIONI EEST	VESI-, VEE-	NÄITEKS	PILDI- PERSOON	SIIRI ...
				VÄNTAV END KAITSE- MINISTER					
				KAHEKSA ASTME SUURUNE INTERVALL					
				OMA- VALITSUS			NIKKEL KÖHRKALA		
				SOOME KIRJANIK MARTTI ...					
				ROOMA 500 TÄHESTIKU VIES TÄHT			PINDALA- ÜHIK BARBIE PEIKA		
				UUDISTE- AGENTUUR					SUURE TURU
				AHJU...			KESK- ERAKOND SÜSINIK	ALATES APELSINI ASUTAJA IN + NIMI	
				EESTI SPORDI- ORGANI- SATSIOON			MARGUS KONNULA JUUBELDUS- HÜÜE		
				NAISENIMI			DIAMEETER JA NII EDASI	TARA KÄÄNDES SÕIDU- VAHEND	
				PILDI- PERSOON VAIMULIKU- RÕIVAS					
				IDANAABRI NETIKOOD			LAEVA PAIGAL- HOIDJA KÜLJENDUS INGL K		ALEV KOHUSE- TÄITJA
				SDE LOOSUNG: TOIME- TULEK ON ...					VALD
				TÄHESTIKU AVAJA			... JA KUULSUS LÕUNA- KOREA SPORDIKOOD	HEKTAR TÜHIPALJAS	MASSI- MEEDIUM
				TUNTUD RAADIO- JAAM ... PLUS			PLAATINA MASS		
				LÄHIM RIIK, MILLE PEA- MINISTER ON SOTSIAAL- DEMOKRAAT				LAURI SAATPALU	
				OID			LÜHILAINE IDA		
				Nuti NR 1 RISTSÕNAD			LINNU NOKALÖÖK		

